

Stručni rad

**Pružanje podrške učenicima tijekom sati
dodatne stručne pomoći uz primjenu
elemenata formativnog praćenja**

Jasna Senekovič

Center Gustava Šiliha Maribor

Sažetak

Dodatnu stručnu pomoć pružamo djeci (učenicima osnovne škole) s posebnim potrebama. Učinkovito planiranje i provođenje sati dodatne stručne pomoći ključno je za napredak učenika. Formativno praćenje naglašava kontinuirano praćenje učenikovog napretka, povratne informacije i uključivanje učenika u proces učenja. U članku ćemo najprije predstaviti teoretske temelje formativnog praćenja, a zatim prikazati primjere uključivanja u sate dodatne stručne pomoći.

Ključne riječi: formativno praćenje, dodatna stručna pomoć, djeca s posebnim potrebama

1. Uvod

Formativno praćenje je suvremen pristup podučavanju koji se ne fokusira samo na ocjenjivanje, već na podršku učenju kroz cijeli proces. Ovaj način podučavanja razlikuje se od tradicionalnog jer učenik aktivno sudjeluje u stvaranju znanja. Prije uvođenja nove teme, učitelj provjerava predznanje učenika kako bi bolje prilagodio aktivnosti. Zatim slijedi aktivno učenje – učenici sudjeluju kroz zadatke, rasprave, rješavanje problema i suradnju s vršnjacima. Učitelji i vršnjaci daju povratne informacije koje usmjeravaju daljnji rad i motiviraju učenike.

2. Formativno praćenje

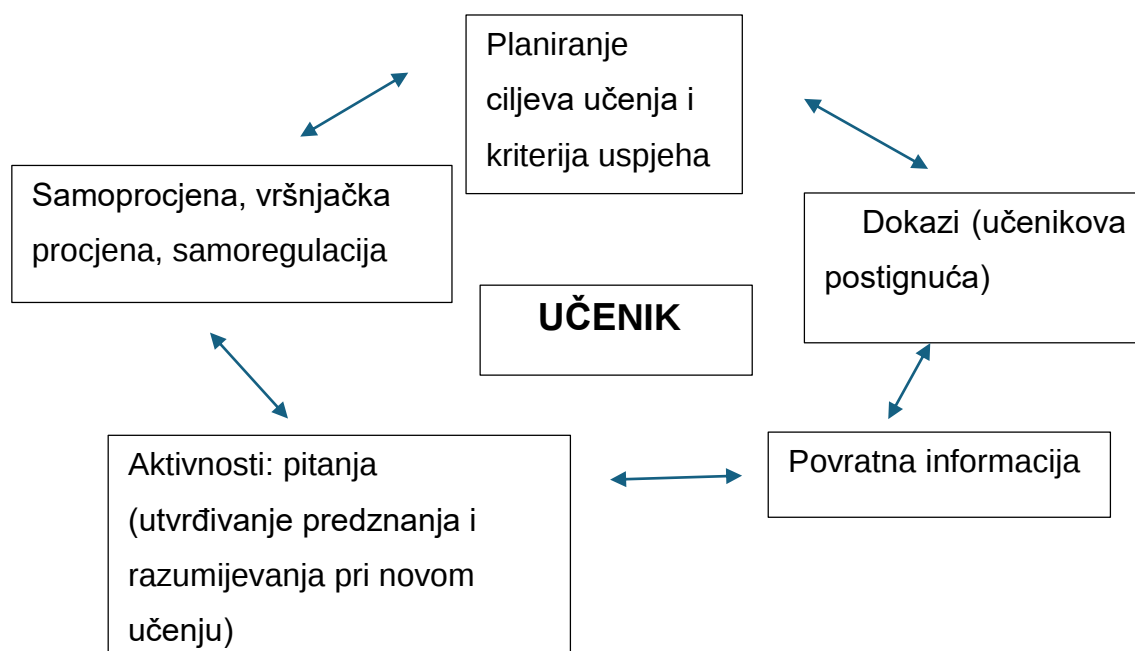
Formativno praćenje usmjereno je na personalizirano učenje temeljeno na aktivnoj uključenosti učenika [4].

Komljanc [2] opisuje tri načela formativnog praćenja kao mjera kvalitete školskog ocjenjivanja:

1. Praćenje jakih i slabih područja
2. Povezivanje između različitih razina učenja
3. Pružanje pravovremene i kvalitetne povratne informacije o razvoju znanja

Formativno praćenje naglašava važnost aktivne uloge učenika u izgradnji kvalitetnog i trajnog znanja. Učitelj učenika pritom podupire tako što kontinuirano utvrđuje kako napreduje te prilagođava nastavu informacijama i povratnim informacijama koje dobije od učenika. Ističe se važnost povratne informacije između učitelja i učenika u svrhu nadilaženja praznina u učenju i poboljšanja postignuća [1].

Elemente formativnog praćenja možemo prikazati donjom skicom [1].

Elementi formativnog praćenja:

- **Planiranje ciljeva učenja i kriterija uspjeha** – učenik sudjeluje u oblikovanju ciljeva učenja i kriterija uspjeha. Budući da oboje razumije, motiviraniji je, aktivniji i više fokusiran na učenje. Sve to vodi u preuzimanje odgovornosti za vlastito učenje.
- **Dokazi (učenikova postignuća):** Učitelj kroz cijeli proces učenja omogućuje dokazivanje znanja na različite načine. Dokazi o procesu učenja i znanju prikupljaju se u mapu postignuća ili na drugi način.
- **Aktivnosti:** Pitanja (utvrđivanje predznanja i razumijevanja pri novom učenju) – učitelj sistematski utvrđuje razinu znanja (razumijevanja) za određeni pojam i to uzima u obzir pri planiranju aktivnosti i kriterija uspjeha. Postavlja otvorena, problemska pitanja koja potiču razmišljanje, te učenicima omogućuje dovoljno vremena za odgovore. Prihvaća sve odgovore i gradi znanje na netočnim i djelomičnim odgovorima.
- **Samoprocjena, vršnjačka procjena, samoregulacija** – učenici procjenjuju svoja postignuća i postignuća svojih vršnjaka na temelju dogovorenih kriterija uspjeha. Na temelju svoje i vršnjačke procjene pomažu jedni drugima u

prepoznavanju i prevladavanju eventualnih slabih područja. Tako planiraju sljedeće korake.

Holcar Brauner [1] navodi da formativno praćenje snažno utječe na poboljšanje postignuća svih učenika, posebno onih koji su slabiji u učenju, a njihovo učenje i znanje su, omogućujući jednake uvjete za sve učenike, kvalitetniji. Dodaje (tamo), da učenici koji su aktivno uključeni u izgradnju razumijevanja novih pojmova (ne samo u pamćenje informacija), uče ocijeniti svoj rad i rad svojih vršnjaka prema kriterijima uspjeha. Tako razvijaju sposobnost samousmjeravanja svog učenja.

3. Dodatna stručna pomoć i djeca s posebnim potrebama

Djeca s posebnim potrebama prema ZUOPP-1 (Zakon o usmjeravanju djece s posebnim potrebama) su djeca s smetnjama u mentalnom razvoju, slijepa i slabovidna djeca odnosno djeca s oštećenjem vida, gluha i nagluha djeca, djeca s govorno-jezičnim smetnjama, djeca s motoričkim smetnjama, dugotrajno bolesna djeca, djeca s nedostacima u pojedinim područjima učenja, djeca s autističnim smetnjama i djeca s emocionalnim i ponašajnim smetnjama. Ona zahtijevaju prilagođeno izvođenje programa odgoja i obrazovanja s dodatnom stručnom pomoći ili prilagođene programe odgoja i obrazovanja, odnosno posebne programe odgoja i obrazovanja [5].

Dodatna stručna pomoć provodi se i za djecu s posebnim potrebama koja su usmjerena u obrazovne programe s prilagođenim izvođenjem i dodatnom stručnom pomoći. Dodatna stručna pomoć može se provoditi kao: pomoć za prevladavanje nedostataka, smetnji ili poremećaja, savjetodavna usluga i učna pomoć. Provoditi se može individualno ili grupno. Obuhvat i način izvođenja dodatne stručne pomoći određuju se rješenjem o usmjeranju, a detaljnije način izvođenja dodatne stručne pomoći definira se individualiziranim programom odgoja i obrazovanja. Za pripremu i praćenje provedbe individualiziranog programa ravnatelj imenuje stručnu grupu koju čine stručni djelatnici škole koji sudjeluju u izvođenju programa odgoja i obrazovanja za dijete s posebnim potrebama [5].

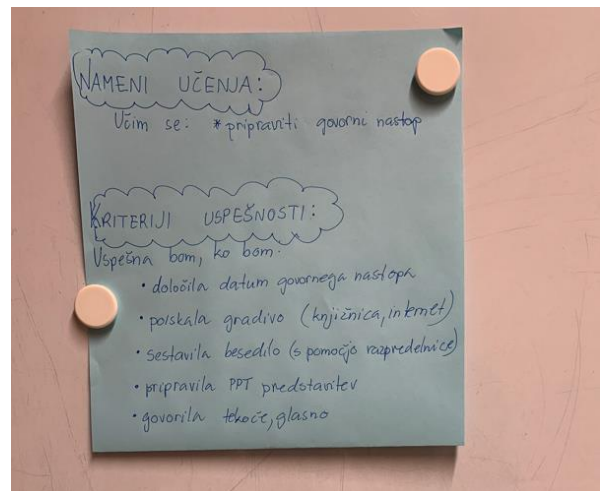
4. Uključivanje elemenata formativnog praćenja u sate dodatne stručne pomoći – primjer dobre prakse

Pri uvođenju elemenata formativnog praćenja u izvođenje dodatne stručne pomoći za učenike s posebnim potrebama pokazalo se, da je formativno praćenje unaprijedilo postojeću praksu na tom području [3].

Pri radu s učenicima s posebnim potrebama ne provodim uvijek sve korake formativnog praćenja, jer vrijeme i specifičnost posla to ne dopuštaju. Međutim, sve češće i češće koristim različite elemente, najviše planiranje ciljeva i kriterija uspjeha, samoprocjenu i povratne informacije u svom radu. Ispod prilažem nekoliko primjera aktivnosti koje slijede elemente formativnog praćenja u satima dodatne stručne pomoći.

Planiranje ciljeva učenja i kriterija uspjeha vrlo je važno u dodatnoj stručnoj pomoći.

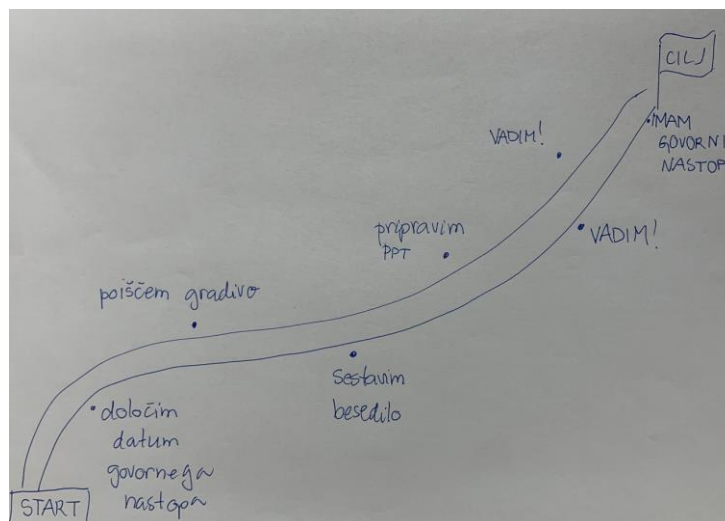
Sve to počinje već pri oblikovanju individualiziranog programa (IP) učenika, gdje su ciljevi zapisani stručnim jezikom koji učeniku može biti teško razumljiv. Stoga ciljeve iz IP-a pretvaramo u ciljeve učenja na način koji je razumljiv i učeniku. Iz ciljeva učenja zajedno s učenikom oblikujemo kriterije uspjeha koji su učeniku jasni.

Slika 1: Primjer izrade ciljeva učenja i kriterija uspjeha pri govornom nastupu (izvor: vlastiti)

Planiranje ciljeva učenja i kriterija uspjeha vrlo je važno u dodatnoj stručnoj pomoći. Sve to počinje već pri nastanku individualiziranog programa (IP) učenika, gdje su ciljevi zapisani stručnim jezikom koji učeniku može biti teško razumljiv. Stoga ciljeve iz IP-a pretvaramo u ciljeve učenja na način koji je razumljiv i učeniku. Iz ciljeva učenja zajedno s učenikom oblikujemo kriterije uspjeha koji su učeniku jasni (slika 1).

Rad je potrebno stalno pratiti, ali učenik postiže ciljeve učenja. Kao dokaze i uspjehe učenika bilježim različite radove koji nastanu tijekom rada. Primjer takvog je put do cilja (slika 2). Učenik točno zna gdje se nalazi i koliko mu još preostalo do cilja.

Slika 2: Put do cilja (izvor: vlastiti)

Kao dokaz koristim i različite check liste (slika 3,4). Različite check liste uenicima također služe kao podsjetnik, gdje se nalaze i tako lakše usmjeravaju svoj rad.

OPIS DRŽAVE <u>AVSTRIJA</u>			
Uspješan bom, ko bom...	To bom naredil s pomočjo, sam.	Kako?	Uspelo mi je/mi ni uspelo, ker...
PRIDOBIM INF, KDAJ IMAM PREDSTAVITEV	učiteljica	DATUM	☒ ☐ ☒
IZBIRAM PODATKE	Sam, učiteljica jasna	NAVODICA!	☐ pomoč učiteljice
SESTAVIM BESEDILLO	Sam, učiteljica jasna	računalnik, zbirane podatke	☐ pomoč učiteljice
PRIPRAVIM PPT ali PLAKAT	Sam	računalnik, ali plakat	☒ dobro naredil
GOVORIM PAVLOČNO, TEKOT, SLEDAM PUBLIKO	Sam, učiteljica jasna	Vaja doma, vaja na uri DSP	☒ večkrat vaditi

Slika 3: Check lista - primjer dokaza (izvor: vlastiti)

Znam:	☒ ☐ ☒	Uspelo mi je/mi ni, ker...
uporabim veliko začetnico		
postavim ločila (. , ! ?)		
poiščem in popravim napake		

Slika 4: Primjer check liste za pregled zapisa (izvor: vlastiti)

Pri radu primjećujem da učenici imaju velike poteškoće u procjeni vlastitog znanja. Kod elementa formativnog praćenja –

samoprocjena, učenici se uče ocjeniti svoje uspjehe, što jim daje osjećaj kontrole nad vlastitim radom i osjećaj sigurnosti. Najčešće za samoprocjenu koristim izlaznu kartu, semafor s osmijehom i check liste.

IZHODNI LISTEK

Ime: _____Datum: _____

Kaj sem se danes naučil/a?

Kaj moram še trenirati?

Slika 5: Primjer izlazne kartice (izvor: vlastiti)

Izlaznu karticu učenici koriste na kraju školskog časa. Učenik uz pomoć izlazne kartice postaje svjestan što je naučio i što još ne zna dobro. Uz pomoć izlazne kartice učenici sami procjenjuju vlastitu uspješnost, ocjenjuju napredak i proces učenja.

5. Zaključak

Uključivanje elemenata formativnog praćenja u sate dodatne stručne pomoći omogućava više prilagođen i efikasniji rad sa učenicima s posebnim potrebama. S jasno postavljenim ciljevima, kontinuiranim prikupljanjem dokaza o učenju, dobrim povratnim informacijama i uključivanjem učenika u proces učenja i praćenja, potičemo napredak učenika. Prikazani primjeri iz prakse dokazuju, da je takav pristup učinkovit, jer jača njihovo samopouzdanje i samostalnost. Važno je da učitelji

dodatne stručne pomoći svjesno pristupamo važnosti formativnog praćenja, te razvijamo strategije koje će najbolje služiti našim učenicima, a istovremeno omogućavamo učeniku aktivno uključivanje, odnosno sukreiranje obrazovnog procesa.

6. Popis literature

- [1.] Holcar B., A. (2016). Formativno spremljanje v podporo učenju. V Holcar B., A. idr. Formativno spremljanje v podporo učenju. Ljubljana: ZRSŠ, str. 7-12.
- [2.] Komljanc, N. (2010). Presežek. V Zajc, S. in Turk Škraba, M. (ur.) (2009). Didaktika ocenjevanja znanja: vrednost povratne informacije za učenje in poučevanje: zbornik 3. mednarodnega posveta v Celju (str. 10-28). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- [3.] Rogič O., S., Obogatitev izvajanja dodatne strokovne pomoči s formativnim spremljanje. V Formativno spremljanje kot podpora učencem s posebnimi potrebami. Ljubljana: ZRSŠ, 2019.
- [4.] Zajc, S. (2009). S formativnim spremljanjem do večje kakovosti učenja in poučevanja. V Didaktika ocenjevanja znanja: razvoj didaktike na področju ocenjevanja znanja: zbornik 2. mednarodnega posveta v Celju, marec 2009 (str. 37- 47)
- [5.] Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami; (ZUOPP-1). 2011. Uradni list RS, št. 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12, 41/17 – ZOPOP in 200/20 – ZOOMTVI. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>, datum preuzimanja 26.6.2025.